

Tussentijdse evaluatie Woningbouwimpuls

Ministerie van BZK

6 april 2021

DATUM 6 april 2021

TITEL Tussentijdse evaluatie Woningbouwimpuls

OPDRACHTGEVER Ministerie van BZK

AUTEUR(S) Bram Klouwen
Jeroen Lijzenga

PROJECTNUMMER 2700.225

STATUS

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1	Achtergrond, doelstelling en uitwerking	4
1.2	Vraagstelling	5
1.3	Werkwijze	6
1.4	Leeswijzer	7
2	Doelbereik en doelmatigheid van de Regeling	8
2.1	Doelbereik	8
2.2	Doelmatigheid	10
3	Selectiecriteria Impulsregeling	11
3.1	Grens 500 woningen	11
3.2	Minimaal 50% betaalbaar	16
3.3	Startbouw binnen 3 jaar en laatste fase binnen 10 jaar	19
3.4	Bijdrage maximaal 50% financiële publieke tekort	21
3.5	Regionale afspraken	23
4	Beoordeling van de aanvragen	24
4.1	Beoordelingscriteria	24
4.2	Criterium urgentie	26
4.3	Transparantie beoordelingskader	27
4.4	Weging van de criteria	27
5	Aanvraagprocedure en communicatie	29
5.1	Oordeel gemeenten aanvraagprocedure	29
5.2	Rol van de Impulskamers	30
6	Conclusies en aanbevelingen	32
6.1	Voortgang op de beoogde doelen	32
6.2	Selectiecriteria	32
6.3	Beoordelingscriteria	33
6.4	Kansen en knelpunten in het aanvraag- en beoordelingsproces	34
	Bijlage 1: Respons op de enquête	1
	Bijlage 2: Aantal woningen in aanvragen naar regio	2

1 Inleiding

1.1 Achtergrond, doelstelling en uitwerking

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) heeft de Regeling Woningbouwimpuls 2020 ingesteld. De Woningbouwimpuls moet zorgen voor versnelling van woningbouw, en leiden tot meer betaalbare woningen voor met name starters en middeninkomens en voor een kwalitatief goede leefomgeving in regio's waar de schaarste het grootst is. Onder betaalbare woningen wordt verstaan: sociale huurwoningen, woningen in het middenhuursegment met een huurprijs van maximaal € 1.000 per maand en koopwoningen met een verkoopprijs onder de NHG-kostengrens. Er is hiervoor in totaal 985 miljoen euro beschikbaar. Inmiddels zijn voor twee tranches aanvragen ingediend en beoordeeld. Het doel is om inzicht te krijgen in de werking van het instrument en het effect van de derde tranche te optimaliseren, door te leren uit eerdere tranches. Bovendien is de tussentijdse evaluatie een voortgangsmeting rond de uitvoering en doelstelling van de Woningbouwimpuls. Daarmee vormt de tussentijdse evaluatie een nulmeting en een eerste aanzet voor monitoring van de uitvoering van de Woningbouwimpuls in de toekomst. De komende periode moet gemonitord worden of de woningen waarvoor een bijdrage vanuit de Regeling is verstrekt ook volgens plan gerealiseerd worden.

De Woningbouwimpuls

Doelen

De doelen van de Woningbouwimpuls zijn concreet:

1. Het versnellen van de woningbouw
2. Het realiseren van meer betaalbare woningen

Selectiecriteria

In de Regeling Woningbouwimpuls 2020 zijn de regels uitgewerkt waaraan gemeenten moeten voldoen om in aanmerking te kunnen komen voor een bijdrage. Daartoe zijn de volgende selectiecriteria opgenomen:

- Ondergrens van 500 woningen: omdat de beschikbare middelen schaars zijn, is een ondergrens ingesteld van 500 woningen. Deze ondergrens moet borgen dat grotere en vaak ook complexere locaties worden geselecteerd die zonder additionele bijdrage niet of pas veel later tot ontwikkeling zouden komen.
- Ondergrens van 50% betaalbare woningen: het doel van de Woningbouwimpuls is om sneller en meer betaalbare woningen voor starters en mensen met een middeninkomen te realiseren. Tegelijkertijd moet voorkomen worden dat er eenzijdige wijken worden gebouwd. Daarom is een ondergrens voor het aandeel betaalbare woningen vastgesteld op 50% van de woningen.
- Start bouw van de eerste woningen vindt plaats uiterlijk 3 jaar na toekenning van de bijdrage en start bouw van de laatste fase vindt plaats uiterlijk 10 jaar na toekenning van de bijdrage: deze voorwaarden moeten ertoe bijdragen dat sneller betaalbare woningen worden gerealiseerd. De eis van start bouw uiterlijk drie jaar na toekenning van de bijdrage betekent dat een project al een zekere mate van concreetheid moet hebben en dwingt aanvragers om procedures snel te doorlopen.
- Bijdrage maximaal 50% van het financieel publiek tekort: er moet sprake zijn van een aantoonbaar financieel publiek tekort. Door deze voorwaarde moet worden geborgd dat projecten worden geselecteerd die zonder bijdrage geen sluitende businesscase hebben. De voorwaarde zorgt er ook

voor dat de door het Rijk beschikbare middelen aanvullend zijn op wat partijen normaal gesproken aan inspanning plegen.

Beoordelingscriteria

Gemeenten doen een aanvraag voor een uitkering bij het loket van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. De aanvragen worden vervolgens beoordeeld door een toetsingscommissie die bestaat uit onafhankelijke experts. De toetsingscriteria zijn:

- de noodzaak van een rijksbijdrage,
- de effectiviteit van het woningbouwproject,
- de efficiëntie van het woningbouwproject,
- de urgentie van het woningbouwproject.

Noodzaak

Om de noodzaak van een rijksbijdrage te kunnen wegen kijkt de toetsingscommissie naar drie aspecten: het realiteitsgehalte van het financiële tekort, de gevolgen voor het project als de gemeente geen uitkering ontvangt en het belang van het project voor de regionale opgave.

Effectiviteit

De effectiviteit van een aanvraag gaat over de mate waarin het project voorziet in betaalbare woningen voor starters en mensen met een middeninkomen en de kwaliteit van de leefomgeving. Om dit te kunnen wegen kijkt de toetsingscommissie naar de kwantiteit en kwaliteit van de te realiseren woningen, de zekerheid dat de woningen tijdig gerealiseerd worden (hardheid) en de kwaliteit van de leefomgeving.

Efficiëntie

De efficiëntie van een vraag gaat over de mate waarin de middelen doelmatig ingezet worden. Om dit te kunnen wegen kijkt de toetsingscommissie naar de proportionaliteit van de gevraagde bijdrage en te bereiken indirecte effecten.

Urgentie

De mate van urgentie wordt bepaald op basis van de woningbouwopgave van een regio en is objectief vast te stellen op grond van een vaststaande berekeningswijze. De toetsingscommissie zal hier dus geen oordeel over geven. De score op urgentie maakt wel onderdeel uit van de totaalscore van een aanvraag.

1.2 Vraagstelling

Het Ministerie van BZK heeft in samenwerking met onderzoeksbureau Companen deze tussentijdse evaluatie uitgevoerd. Het Ministerie zoekt bij deze tussentijdse evaluatie antwoord op de volgende drie vragen:

1. In hoeverre is er zicht op realisatie van de beoogde doelen? Wat is de voortgang in de uitvoering van de Woningbouwimpuls in relatie tot de beoogde doelen?
2. Zijn binnen de regeling Woningbouwimpuls de juiste kaders gesteld om de juiste projecten te kunnen bereiken? Zo niet, waar zou eventueel tussentijdse bijstelling van de regeling mogelijk zijn ten behoeve van het doelbereik?
3. Welke kansen en knelpunten doen zich voor in het aanvraag- en beoordelingsproces en welke invloed heeft dit op het doelbereik?

Bij de tussentijdse evaluatie gaat het zowel om doelbereik (meten), een effectieve uitvoering van de regeling, als om ervaringen rond het proces. Omdat het hierbij om grote financiële bijdragen gaat, is het proces van toekenning zorgvuldig ontworpen. Het opmaken van de stand met betrekking tot het doelbereik (vraag 1) vormt tevens de nulmeting voor het monitoren van de uitvoering van de Woningbouwimpuls.

Bij de Woningbouwimpuls zijn veel organisaties betrokken: gemeenten, RVO, toetsingscommissie, BZK, maar ook belanghebbenden als VNG, regionale samenwerkingsverbanden, etc. Hun ervaringen zijn bij de evaluatie betrokken en gewogen.

1.3 Werkwijze

De tussenevaluatie is uitgevoerd via de volgende invalshoeken:

1. Database met ingediende aanvragen en kenmerken van de plannen, alsmede kenmerken van de aanvragende gemeenten.
2. Enquête onder alle Nederlandse gemeenten.
3. Diepte-interviews met:
 - o Gemeenten met een gehonoreerde aanvraag (5 interviews).
 - o Gemeenten met een niet-gehonoreerde aanvraag (5 interviews, waaronder 3 gemeenten die een aanvraag hadden gedaan en waar op het moment van het gesprek nog niet was beschikt).
 - o Gemeenten zonder aanvraag (3 interviews).
 - o Koepelorganisaties (VNG, IPO, MRA, Neprom, Zuidelijke Randstad; 5 interviews).
 - o Experts van adviesbureaus, Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), leden van de toetsingscommissie, experts van het Expertteam Woningbouw (6 interviews).

In totaal zijn 24 diepte-interviews uitgevoerd. Daarnaast is door de MRA, de G5 en de G40 schriftelijk een reactie gegeven naar aanleiding van (de ervaringen met) de Woningbouwimpuls en heeft BZK zelf input gegeven. Deze reacties zijn in de evaluatie op dezelfde manier meegenomen als de informatie uit de interviews.

In deze rapportage wordt waar relevant een uitsplitsing gemaakt naar landsdelen. Hierbij is conform de Regeling de volgende indeling gehanteerd:

Landsdelen	Provincies
Noord	Drenthe, Fryslân, Groningen
Noordwest	Flevoland, Noord-Holland, Utrecht
Oost	Gelderland, Overijssel
Zuid	Noord-Brabant, Limburg
Zuidwest	Zeeland, Zuid-Holland

Database met aanvragen

De database bevat informatie over 105 aanvragen voor een bijdrage in het kader van de Woningbouwimpuls; 52 in de eerste tranche en 53 in de tweede tranche. De aanvragen zijn ingediend door totaal 50 gemeenten. Van de 52 aanvragen in de eerste tranche zijn er 27 toegekend, van de 53 aanvragen in de tweede tranche zijn er 30 toegekend. Een deel van de aanvragen in de tweede tranche, waren aanvragen die ook in de eerste tranche al waren ingediend en toen zijn afgewezen. Het gaat om 18 van de 105 aanvragen.

Enquête onder gemeenten

Alle Nederlandse gemeenten zijn uitgenodigd om een online vragenlijst in te vullen. Bij de gemeenten die een aanvraag hebben ingediend is het verzoek gericht aan contactpersonen die bekend zijn bij RVO. Bij de overige gemeenten is het verzoek gericht aan de beleidsmedewerker wonen. Van de 352 gemeenten hebben 102 gemeenten de vragenlijst tijdig ingevuld. Onder deze gemeenten waren 79 gemeenten zonder aanvraag en 23 gemeenten met een aanvraag. De verdeling van de respons over de regio's vormt een behoorlijk goede afspiegeling van totale spreiding van gemeenten over de regio's. In bijlage 1 is een overzicht opgenomen van de respons naar regio.

1.4 Leeswijzer

- Hoofdstuk twee geeft een samenvattend beeld van de mate waarin de regeling bijdraagt aan de beoogde doelen aan de hand van het doelbereik en de doelmatigheid.
- Hoofdstuk 3 gaat in detail in op de wijze waarop de selectiecriteria bijdragen aan de doelstelling van de Woningbouwimpuls. Daarnaast wordt ingegaan op de additionaliteit van de Regeling, het extra aantal (betaalbare) woningen dat door de Woningbouwimpuls gebouwd zal worden. In dit hoofdstuk wordt ook een beeld gegeven van de belangrijkste redenen waarom gemeenten die geen aanvraag hebben ingediend daar vanaf zien.
- Hoofdstuk 4 gaat over het beoordelingsproces en de beoordelingscriteria, zowel vanuit de optiek en ervaring van de gemeenten als van de betrokken professionals, waaronder de experts van adviesbureaus en leden van de toetsingscommissie.
- Hoofdstuk 5 handelt over de ervaringen met de aanvraagprocedure en de communicatie rond de aanvragen in de eerste en de tweede tranche en de verschillen daartussen.

De uitkomsten die zijn gebaseerd op analyses van de database met informatie over de aanvragen en op analyses van de enquêteresultaten, worden beschreven aan de hand van tabellen en grafieken. Waar in deze rapportage uitkomsten en bevindingen worden gepresenteerd die voortkomen uit de interviews die zijn gehouden, is dit aangeduid met het volgende pictogram:

Uitkomsten uit de interviews worden genoemd als een substantieel deel (tenminste een derde) van de geïnterviewden de beschreven ervaring heeft gehad of de beschreven mening is toegedaan. Als gepresenteerde enquêteresultaten zijn gebaseerd op een klein aantal respondenten, is dit aangegeven door de n te vermelden.

2 Doelbereik en doelmatigheid van de Regeling

In dit hoofdstuk wordt op basis van de aanvragen van de gemeenten nader ingegaan op de mate waarin de doelen die met de Woningbouwimpuls worden beoogd worden behaald. Tevens wordt ingegaan op de doelmatigheid van de Woningbouwimpuls.

2.1 Doelbereik

Het doelbereik van de Woningbouwimpuls blijkt uit het feit dat de beoogde versnelde ontwikkeling van 65.000 woningen, als alle plannen worden uitgevoerd, in de eerste twee tranches al ruim wordt gehaald. In totaal zijn plannen voor 95.687 woningen gehonoreerd.

Tabel 2.1: Aantal te realiseren woningen in gehonoreerde plannen, naar tranche en totaal

Tranche	Aantal te realiseren woningen
Eerste tranche	51.021
Tweede tranche	44.666
Totaal	95.687

Bron: Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK

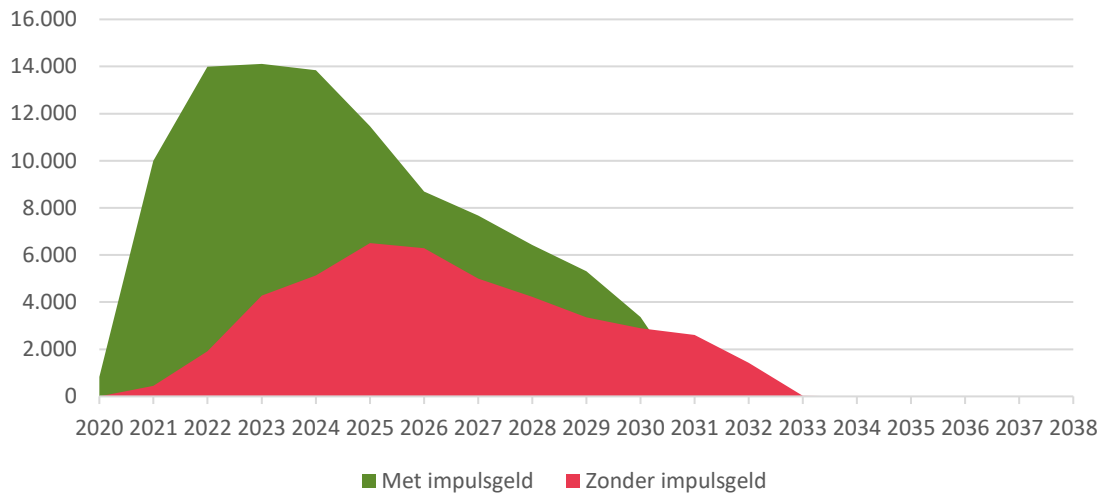
Daarnaast blijkt het doelbereik uit de additionaliteit van de Regeling. Dit is het aantal woningen, en met name het aantal betaalbare woningen, dat niet of veel later gebouwd zou worden zonder een bijdrage vanuit de Regeling. Uit de opgave van de gemeenten blijkt dat 54% van de woningen in projecten waarvoor in de eerste en de tweede tranche een bijdrage is gevraagd en gehonoreerd niet gebouwd zouden worden zonder de bijdrage. Van de betaalbare woningen is dat 72%. In absolute aantallen zorgt de Regeling in de eerste en de tweede tranche voor 51.600 extra woningen die zonder bijdrage niet of veel later zouden worden gebouwd. Het aantal betaalbare woningen waarvoor dit geldt bedraagt 44.700. Van de extra woningen die gerealiseerd worden met een bijdrage uit de Regeling is 87% een woning in het betaalbare segment.

Hierbij moet worden aangetekend dat de beschreven resultaten zijn gebaseerd op de opgaven van gemeenten, verstrekt bij de aanvragen voor de bijdragen. Wat de uiteindelijke doeltreffendheid van de Woningbouwimpuls zal zijn, kan pas worden vastgesteld als de genoemde aantallen woningen daadwerkelijk zijn gerealiseerd.

Het doelbereik van de Woningbouwimpuls blijkt verder uit de versnelling die wordt bereikt met de bijdrage uit de Regeling. Gemiddeld per woning wordt volgens de opgave van gemeenten in de projecten die zijn gehonoreerd in de eerste en de tweede tranche de start van de bouw 24 maanden, ofwel twee jaar, naar voren gehaald. De versnelling varieert per project: de meeste projecten hebben een versnelling tussen een en vier jaar.

Gecombineerd leiden de additionaliteit en de versnelling op basis van de opgaven van gemeenten tot het volgende beeld:

Figuur 2.1: Versnelling en additionaliteit die volgens de opgaven van gemeenten wordt bereikt door de Impulsgelden (aantallen te realiseren woningen in de tijd zonder en met Impulsgeld¹); (benadering)

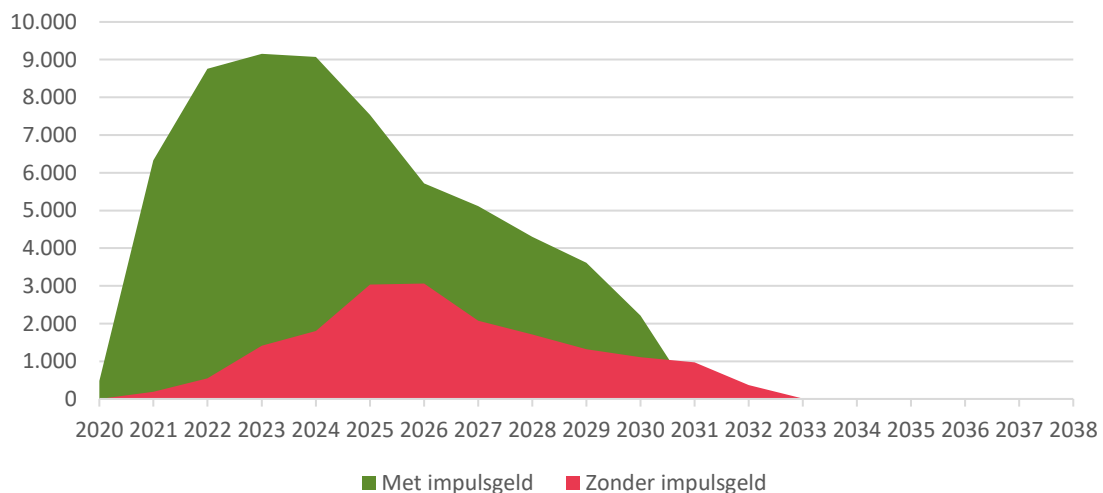

Bron: Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK

Door de inzet van Impulsgelden worden volgens de opgaven van gemeenten beduidend meer woningen gebouwd dan wanneer deze bijdragen niet beschikbaar zouden zijn. Er starten volgens de opgaven van de gemeenten ook projecten met veel woningen beduidend eerder, waardoor al in de eerste jaren meer woningen opgeleverd kunnen worden.

Ten aanzien van het sneller realiseren van meer betaalbare woningen is de bijdrage van de Woningbouwimpuls (op basis van de opgaven van de gemeenten) nog groter.

Figuur 2.2: Versnelling en additionaliteit betaalbare woningen die volgens de opgaven van gemeenten wordt bereikt door de Impulsgelden (aantallen te realiseren woningen in de tijd zonder en met Impulsgeld¹); (benadering)

Bron: Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK

¹ De ontwikkeling in de tijd is benaderd door de realisatie van woningen in de periode tussen de start van de bouw en de start van de laatste fase van de bouw te nemen, met en zonder inachtneming van de opgevoerde versnelling. Er is daarbij uitgegaan van een gelijk spreiding van de realisatie binnen de zo bepaalde bouwperioden.

De monitoring moet uitwijzen in hoeverre de bovenstaande ontwikkeling daadwerkelijk wordt gerealiseerd.

2.2 Doelmatigheid

Voor de Woningbouwimpuls is initieel een bedrag van 985 miljoen euro beschikbaar. De ambitie is om met het bedrag de versnelde realisatie van 65.000 woningen te ondersteunen. Bij het bepalen van het aantal van 65.000 woningen werd gerekend met een volledige dekking van de onrendabele top uit de Woningbouwimpuls. De Regeling gaat uit van 50% cofinanciering. Om na te gaan hoe het gemiddelde bedrag per woning dat in de eerste twee tranches is gevraagd zich verhoudt tot de beschikbare middelen, moet hiervoor worden gecorrigeerd. Uitgaande van een beschikbaar budget van 985 miljoen euro en 50% cofinanciering is een gemiddeld bedrag per woning beschikbaar van ruim € 7.500.

Tabel 2.2: Gemiddelde bijdrage (exclusief BTW) per te realiseren woningen in gehonoreerde plannen, naar tranche en totaal

Tranche	Gemiddelde bijdrage
Eerste tranche	€ 5.690
Tweede tranche	€ 5.057
Totaal	€ 5.395

Bron: Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK

De gemiddelde gevraagde bijdrage per woning bedraagt bijna € 5.400 (exclusief BTW). Omdat de gevraagde bijdrage per woning gemiddeld lager uitvalt dan op voorhand ingeschat, is het in potentie mogelijk met de beschikbare middelen de bouw van aanzienlijk meer (betaalbare) woningen te ondersteunen. Daarmee kan gesteld worden dat de Regeling, op basis van de eerste twee tranches, doelmatig is.

Tabel 2.3: Gemiddelde gevraagde bijdrage (exclusief BTW) per woning en aantal te realiseren woningen in gehonoreerde plannen, in relatie tot de woningbouwopgave, naar landsdeel en totaal

Landsdeel	Gemiddelde gevraagde bijdrage	Aandeel financiële bijdrage	Aantal woningen	Aandeel woningen	Woningbouwopgave	Aandeel woningbouwopgave
Noord	€ 8.253	4%	2.200	2%	43.000	5%
Noordwest	€ 4.181	33%	40.287	42%	340.700	39%
Oost	€ 5.958	10%	8.356	9%	128.500	15%
Zuid	€ 8.364	11%	6.606	7%	136.200	15%
Zuidwest	€ 5.872	44%	38.238	40%	231.000	26%
Totaal	€ 5.395	100%	95.687	100%	879.400	100%

Bron: Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK

- In de landsdelen Noordwest en Zuidwest zijn de meeste woningen voorgedragen voor een bijdrage: 82% van de woningen (42% respectievelijk 40%) en 77% van de bijdrage (33% respectievelijk 44%), tegenover 65% van de bouwopgave (39% respectievelijk 26%).
- In de regio's Noordwest en Zuidwest is de gemiddelde bijdrage het laagst.
- Bij grote projecten is de gemiddelde bijdrage per woning lager dan bij kleine projecten.

3 Selectiecriteria Impulsregeling

De selectiecriteria in de Regeling sorteren voor op het indienen van aanvragen voor projecten die daadwerkelijk bijdragen aan de doelstellingen van de Woningbouwimpuls. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de mate waarin de selectiecriteria bijdragen aan de doelstellingen van de Woningbouwimpuls en wat de ervaringen zijn van betrokken organisaties.

3.1 Grens 500 woningen

Om voor een bijdrage in aanmerking te komen moet een aanvraag betrekking hebben op een substantiële ontwikkeling. Artikel 2 lid 4 van de regeling bepaalt dat hiervan sprake is bij een grens van minimaal 500 woningen. De grens van 500 woningen is gekozen omdat de beschikbare middelen schaars zijn. Door aan de voorkant selectief te zijn op het aantal woningen komen grotere en vaak ook complexere locaties in beeld. Locaties waarbij sprake is van stapeling van verschillende publieke maatregelen die nodig zijn om tot ontwikkeling te komen en die zonder additionele bijdrage van de Rijksoverheid niet of veel later pas tot ontwikkeling zouden komen. Juist dit type locaties kunnen een grote bijdrage leveren aan het vergroten en versnellen van de bouw van betaalbare woningen en die een efficiëntere bijdrage aan het inlopen van het woningtekort geven.

Conclusie:

Uit de cijfers en de interviews blijkt geen relatie tussen grootte van de plannen en de beoordeling (grote plannen lijken niet beter te voldoen aan de toetsingscriteria dan kleine plannen of vice versa). De huidige grens zorgt volgens geïnterviewden voor prioriteitstelling voor grotere en vaak complexe plannen. Ruimte bieden voor kleinere plannen zou volgens geïnterviewden zorgen voor minder efficiency bij aanvragen door lagere kansen.

Uit de enquête blijkt wel enig potentieel van plannen tussen 200 en 500 woningen. Het gaat om een derde van de gemeenten die geen aanvraag indienden omdat de grens van minimaal 500 woningen een drempel was, maar wel een aanvraag hebben overwogen. Bij twee derde van de gemeenten die geen aanvraag indienden vanwege deze eis maar wel een aanvraag hebben overwogen, zou de grens voor het aantal woningen nog lager moeten liggen.

Ruim de helft van de aanvragen betreft locatie met 1.000 woningen of meer

Tabel 3.1: Omvang ingediende aanvragen eerste twee tranches per tranche, naar het onderscheid gehonoreerd – niet gehonoreerd.

Woningen	Gehonoreerd		Niet gehonoreerd		Totaal	
	Tranche 1	Tranche 2	Tranche 1	Tranche 2	Abs.	%
500-549	0	4	2	1	7	7%
550-599	1	1		1	3	3%
600-649	3	1	2	2	8	8%
650-699	2	3	1		6	6%
700-749	1	3	2	2	8	8%
750-799	2	1	1	1	5	5%
800-849	0	1	1	1	3	3%
850-899	0	1	1		2	2%
900-949	2	1			3	3%
950-999	0	1		1	2	2%
> 1000	17	13	14	14	58	55%
Totaal	27	30	25*	23	105	100%

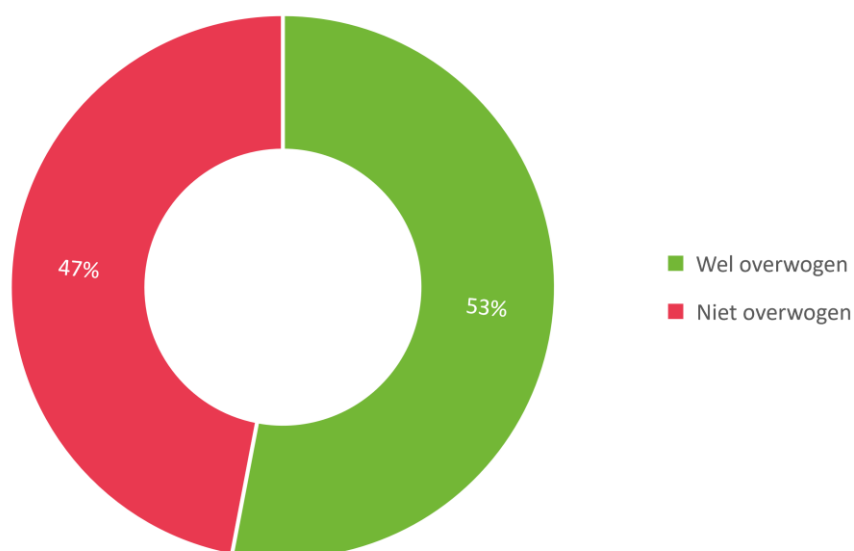
* Bij een van de aangevraagde projecten was het woningaantal niet opgegeven. Het betreft een niet gehonoreerde aanvraag.

Bron: Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK

- Er is weinig verschil in verdeling tussen gehonoreerde en niet-gehonoreerde aanvragen. Weging van noodzaak, effectiviteit, efficiëntie en urgentie samen lijkt geen verschil te maken tussen grote en kleine plannen.
- Het zwaartepunt bij gehonoreerde en niet-gehonoreerde aanvragen ligt wel bij plannen boven 1.000 woningen; ruim de helft van de aanvragen (55%) betreft locaties met 1.000 woningen of meer.

Helft gemeenten geen aanvraag, want voldeden vooral niet aan criteria

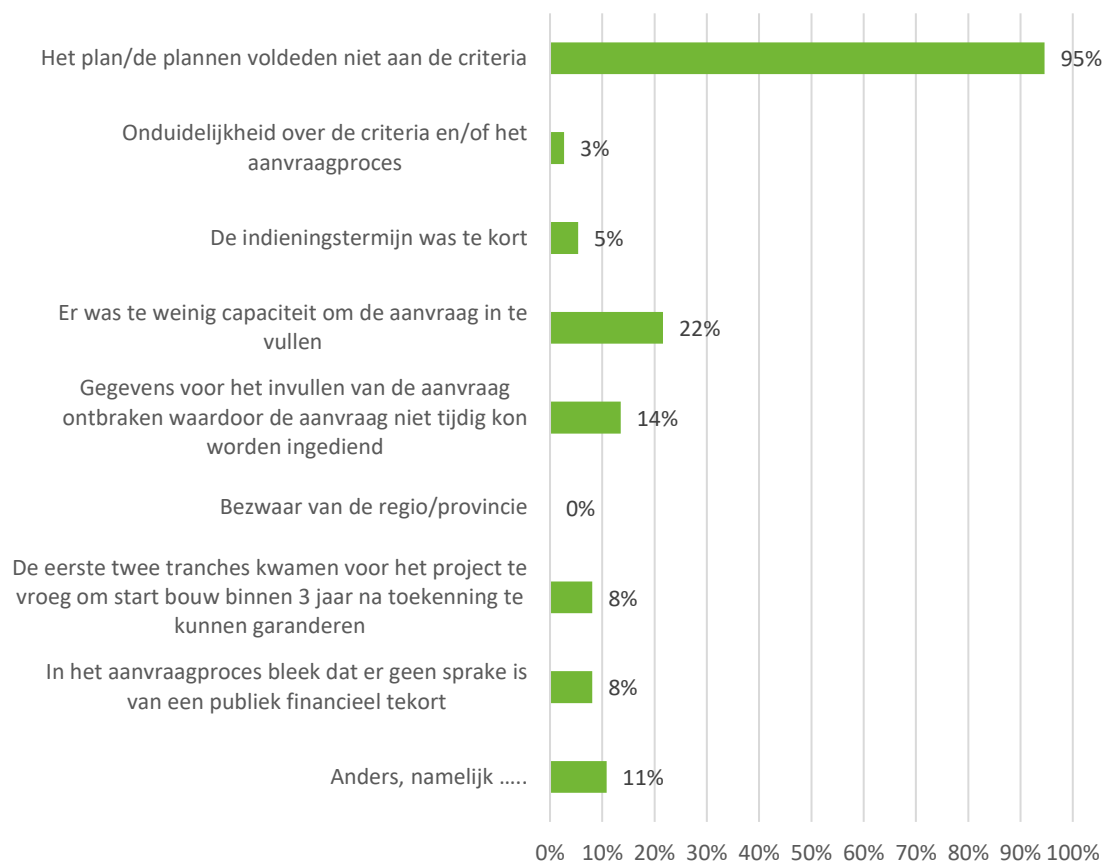
Figuur 3.1: Gemeenten zonder aanvraag. Mate waarin gemeenten die hebben afgezien van het indienen van een aanvraag wel hebben overwogen een aanvraag in te dienen.

Bron: Enquête onder gemeenten, Companen, 2021

- Van de gemeenten die geen aanvraag hebben ingediend, heeft ruim de helft (53%) wel overwogen om dit te doen.

Figuur 3.2: Gemeenten zonder aanvraag die een aanvraag hebben overwogen. Redenen waarom gemeenten toch geen aanvraag hebben ingediend****

* Omdat gemeenten meerdere antwoorden konden geven, komt het totaal van de gegeven antwoorden hoger uit dan 100%.

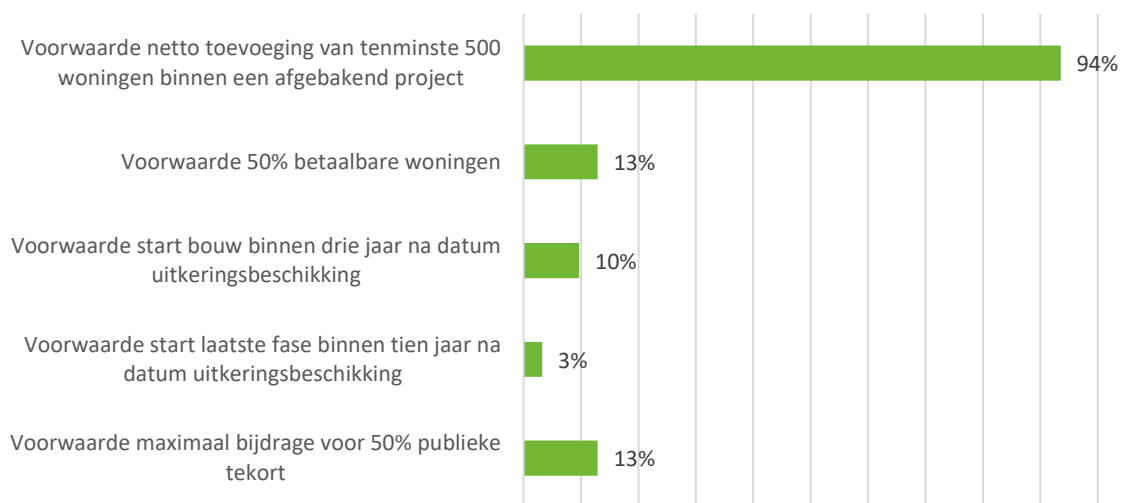
** Het is niet bekend of gemeenten die geen aanvraag hebben ingediend dat niet deden omdat er geen sprake is van een tekort.

Bron: Enquête onder gemeenten, Companen, 2021

- Verreweg de belangrijkste reden waarom gemeenten hebben afgezien van het indienen van een aanvraag, is dat hun plannen niet voldeden aan één of meer van de criteria van de Regeling; 95% van de gemeenten noemt dit als een van de redenen.
- Voor bijna een kwart van de gemeenten die afzagen van het indienen van een aanvraag was het ontbreken van de capaciteit om de aanvraag in te vullen een reden.
- Ook kwam geregeld voor dat de gemeenten niet over de benodigde gegevens van de projecten beschikten om de aanvraag in te kunnen vullen, ongeveer een op de zeven gemeenten die een aanvraag hebben overwogen noemen dit.

Grens 500 woningen belangrijkste selectie criterium

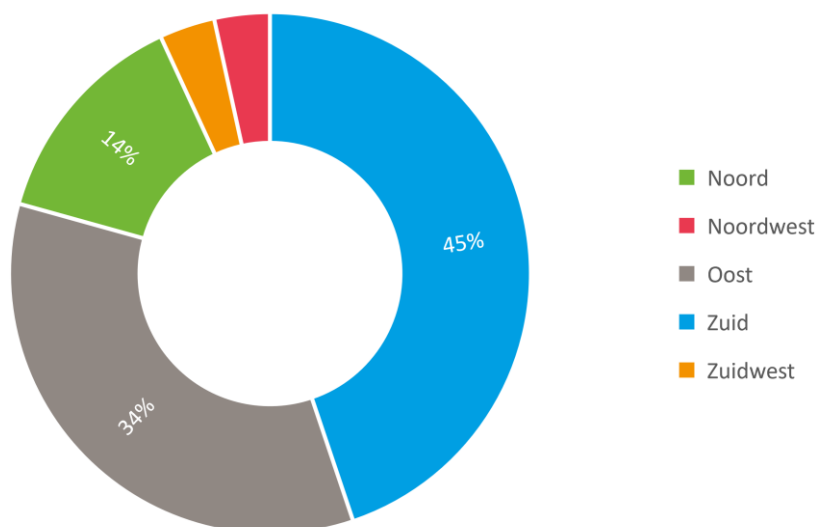
Figuur 3.3: Gemeenten zonder aanvraag die een aanvraag hebben overwogen, maar niet aan een of meer criteria konden voldoen. Criteria waaraan gemeenten niet konden voldoen *

* Omdat gemeenten meerdere antwoorden konden geven, komt het totaal van de gegeven antwoorden hoger uit dan 100%.
Bron: Enquête onder gemeenten, Companen, 2021

- Voor gemeenten die afzagen van een aanvraag was de ondergrens van 500 woningen de belangrijkste drempel. Bijna alle gemeenten (94%) noemden dit criterium.
- Andere criteria die genoemd worden zijn de voorwaarde dat 50% van de woningen tot de categorie 'betaalbaar' moeten behoren en de voorwaarde dat de bijdrage maximaal 50% van het publieke tekort bedraagt.
- De voorwaarde dat de start van de bouw binnen drie jaar na de datum van de uitkeringsbeschikking moet zijn, is voor 10% van de gemeenten die afzagen van het indienen van een aanvraag een van de belemmerende factoren.

Figuur 3.4: Gemeenten zonder aanvraag die een aanvraag hebben overwogen, maar niet aan het 500-woningen criterium konden voldoen, naar landsdeel

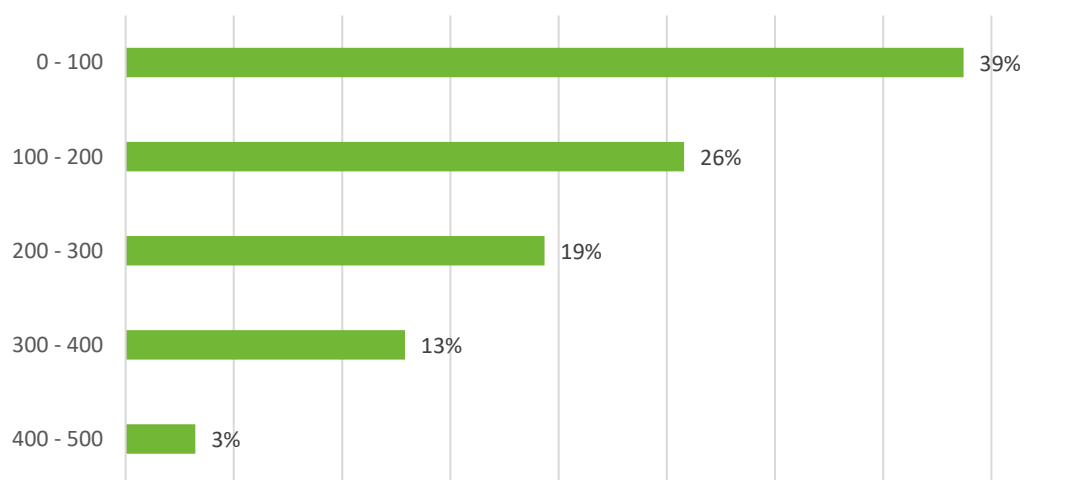

Bron: Enquête onder gemeenten, Companen, 2021

- Gemeenten in de landsdelen Zuid, Oost en Noord kunnen naar verhouding vaak niet aan het criterium van 500 woningen voldoen. Van alle gemeenten die aangeven dat het 500-woningen criterium reden was om af te zien van een aanvraag, was 45% een gemeente in de regio Zuid, 34% een gemeente in de regio Oost en 14% een gemeente in de regio Noord.
- Ter referentie: van de gemeenten die wel een aanvraag indienden, was 18% een gemeente in regio Zuid, 14% een gemeente in regio Oost en 2% een gemeente in regio Noord.

Veel kleine plannen bij gemeenten die geen aanvraag indienden

Figuur 3.5: Gemeenten zonder aanvraag die een aanvraag hebben overwogen, maar niet aan het 500-woningen criterium konden voldoen. Aantal woningen waarvoor gemeenten een aanvraag hadden willen indienen.

Bron: Enquête onder gemeenten, Companen, 2021

- Het oprekken van de grens naar 200 – 500 woningen, zou voor 35% van de gemeenten die niet aan de ondergrens van 500 woningen konden voldoen soelaas bieden blijkt uit de enquête. Om te bepalen wat de potentie van deze projecten is in het licht van de doelstellingen van de Woningbouwimpuls, is aanvullende onderzoek nodig.
- Ongeveer twee derde van de gemeenten in deze groep had plannen willen indienen met minder dan 200 woningen.

Grote plannen honoreren in verband met complexiteit van de opgave en voorkomen bureaucratie

- Er is een verband tussen de ondergrens van 500 woningen en de grootte van gemeenten. Met name gemeenten met kleinere kernen (met een inwonertal van ongeveer 50.000 tot 100.000) en daarmee doorgaans kleinere plannen gaven tijdens de interviews aan dit als nadelig effect van de regeling te zien. Randgemeenten van de stedelijke regio's met veel druk op de woningmarkt kunnen hun bijdrage leveren aan de druk op het betaalbare segment. Dit wordt nu niet gehonoreerd in de regeling omdat kleinere plannen niet in aanmerking komen voor een bijdrage.
- Stedelijke gemeenten (met een inwonertal vanaf ongeveer 100.000) zien de grens van 500 woningen als reëel. Een belangrijk argument voor een grens van minimaal 500 woningen is ook de veelheid aan werk bij het indienen en beoordelen van voorstellen. De doelmatigheid van de regeling zou met een

lagere grens onder druk komen te staan. Bovendien vraagt de huidige verstedelijkingsopgave om prioriteitstelling. Die wordt hiermee bereikt.

- De samenhang van plannen op organisatorisch, geografisch gebied en/of gebiedsexploitatie vormt voor indieners geen bezwaar, en is doorgaans goed aantoonbaar.
- Inhoudelijk zijn de volgende argumenten voor behoud van de 500-grens benoemd: de complexiteit van grotere projecten hangt vaak samen met infrastructurele maatregelen en vergt een extra steun in de rug. Ook zijn er nog veel complexe grote plannen die de komende tijd nog aandacht vragen. De 'pool' om uit te putten is nog niet opgedroogd, zo blijkt ook uit de niet-gehonoreerde aanvragen.

3.2 Minimaal 50% betaalbaar

De Woningbouwimpuls heeft tot doel om sneller en meer betaalbare woningen realiseren voor starters en mensen met een middeninkomen in een kwalitatief goede leefomgeving. Tegelijkertijd moeten wijken op de lange termijn leefbaar blijven en moet voorkomen worden dat er eenzijdige wijken worden gebouwd. Er is daarom voor gekozen om de ondergrens voor het aandeel betaalbare woningen op 50% van de woningen vast te stellen (artikel 2, lid 3 van de Regeling). Dit borgt enerzijds dat er voldoende betaalbare woningen worden gebouwd, anderzijds zorgt prijsdifferentiatie ervoor dat er gemengde wijken ontstaan. Het stimuleren van betaalbaar woningaanbod geldt voor de tekorten in zowel de koop- als huursector.

Conclusie

De Woningbouwimpuls blijkt volgens de opgave van de gemeenten tot een groot aantal extra betaalbare woningen te leiden. Ook het totaal aantal woningen groeit hiermee. In de interviews wordt deze norm als werkbaar gezien, zowel om een groter aantal betaalbare woningen te stimuleren, als om differentiatie in wijken mogelijk te houden.

Additionaliteit zit in het betaalbare segment

In het aanvraagformulier wordt gevraagd om het aandeel (betaalbare) woningen op te geven dat gerealiseerd kan worden zonder Impulsgeld.

Tabel 3.2: Aandeel woningen dat zonder Impulsgeld niet gerealiseerd kon worden, per tranche en naar onderscheid betaalbaar en totaal.

	Betaalbaar	Totaal
Eerste tranche	72%	59%
Tweede tranche	71%	48%
Totaal	72%	54%

Bron: Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK

- Van alle woningen in gehonoreerde projecten waarvoor een aanvraag is ingediend, zou 54% niet zonder Impulsgeld gebouwd kunnen zijn. Voor de woningen in de eerste tranche is dit 59%, voor de woningen in de tweede tranche 48%.
- Van alle betaalbare woningen in gehonoreerde projecten, zou 72% zonder Impulsgeld niet gerealiseerd kunnen worden. Bij de betaalbare woningen zijn er nauwelijks verschillen tussen de eerste en de tweede tranche.

Hierbij moet zoals eerder ook aangegeven, worden aangetekend dat de beschreven resultaten zijn gebaseerd op de opgaven van gemeenten bij de aanvragen voor de bijdragen. Wat de uiteindelijke

opbrengst van de Woningbouwimpuls zal zijn, kan pas worden vastgesteld als de genoemde aantallen woningen daadwerkelijk zijn gerealiseerd.

Tabel 3.3: *Additioneel aanbod naar aandeel betaalbare woningen en woningmarktregio*

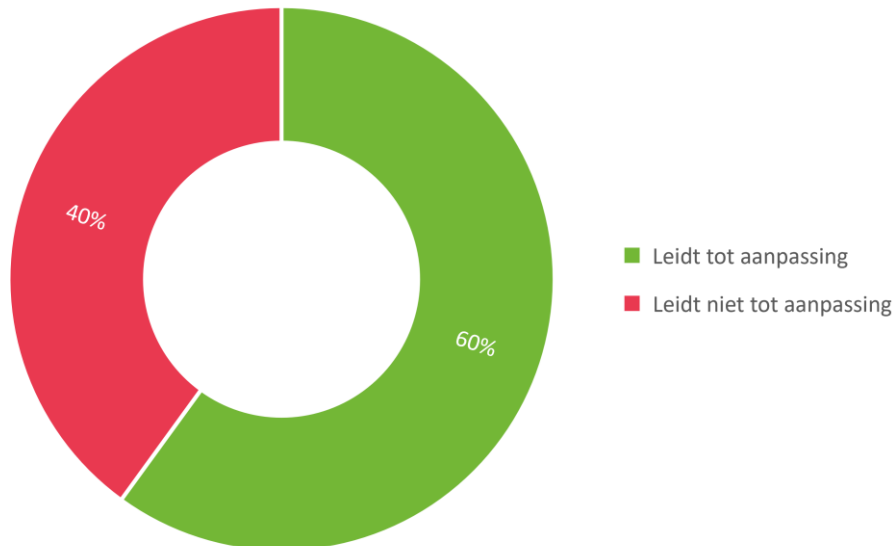
	Noord	Noord-west	Oost	Zuid	Zuidwest	Totaal
Aantal gehonoreerd	2.200	40.300	8.400	6.600	38.200	95.700
Aandeel betaalbaar	60%	63%	75%	71%	64%	65%
Aantal betaalbaar	1.300	25.500	6.300	4.700	24.500	62.300
Additioneel betaalbaar	+1.000	+19.500	+4.200	+3.400	+16.600	+44.700
Additioneel betaalbaar %	+75%	+77%	+66%	+72%	+68%	+72%
Additioneel totaal	+1.500	+20.200	+4.200	+3.400	+22.200	+51.600
Additioneel totaal %	+70%	+50%	+51%	+52%	+58%	+54%

Bron: *Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK*

- Van de 62.300 gehonoreerde betaalbare woningen (65% van totale aanvragen), zouden 17.600 woningen ook zonder Impulsbijdrage gerealiseerd zijn. De additionaliteit van de Impulsregeling voor betaalbare woningen bedraagt daarmee circa 44.700 woningen.
- Van de 95.700 woningen die in totaal zijn gehonoreerd, zouden 44.100 woningen ook zonder Impulsbijdrage gerealiseerd zijn. De additionaliteit van de Impulsregeling in totaal bedraagt dus circa 51.600 woningen.
- Van de extra woningen die gerealiseerd worden met een bijdrage uit de Regeling is 87% dus een woning in het betaalbare segment.
- In Oost en Zuid is het aandeel betaalbaar relatief groot (75% respectievelijk 71%).
- De additionaliteit op betaalbaar woningaanbod is in Noord en Noordwest relatief groot. Het totale additionele programma is groot in Noord en Zuidwest. Er lijkt geen relatie tussen additionaliteit en woningmarktgebieden.

Eis 50% betaalbaar leidt bij 60% van de gemeenten (deels) tot aanpassing bouwprogramma

Figuur 3.6: Gemeenten die een aanvraag hebben ingediend. Mate waarin de eis van 50% betaalbare woningen leidt tot aanpassing van het bouwprogramma

Bron: Enquête onder gemeenten, Companen, 2021

- Van de geënquêteerde gemeenten geeft 60% aan dat de eis dat 50% van het programma uit betaalbare woningen moet bestaan, heeft geleid tot een aanpassing van het bouwprogramma. De bijdrage uit de Woningbouwimpuls heeft gezorgd voor ruimte om het aandeel betaalbare woningen te vergroten.

Norm 50% betaalbaar stimuleert extra betaalbare woningbouw, en biedt ruimte voor differentiatie

- De grens van 50% betaalbaar is volgens geïnterviewden goed werkbaar. Doorgaans wordt een hoger aandeel betaalbare woningen in programma's gerealiseerd. Dit zou een hogere ambitie rechtvaardigen. Anderzijds biedt deze 'lagere' ambitie ook juist ruimte aan gemeenten om een programma te realiseren dat ook passend is in de omgeving. Daarmee wordt bijgedragen aan het subdoel van een kwalitatief goede leefomgeving.
- Een ervaren knelpunt in de regeling is wel de relatie tussen betaalbaarheid en het criterium proportionaliteit in het beoordelingskader. Bij een hoger aandeel betaalbare woningen neemt het publieke onrendabele deel toe. Daarmee daalt de beoordeling op het aspect proportionaliteit binnen het beoordelingskader. Gemeenten zoeken hierdoor een optimum tussen de gevraagde bijdrage en het aandeel betaalbaar.
- Er wordt in de regeling geen onderscheid gemaakt naar landsdelen. In de Randstad is volgens geïnterviewden het aandeel van minimaal 50% moeilijker te realiseren dan buiten de Randstad. Ook is gesuggereerd om regionaal onderscheid te maken in deze norm, zodat proportionaliteit meer binnen de regionale woningmarktcontext wordt beoordeeld. Dit blijkt enigszins uit de cijfers in tabel 3.3, waarbij Noordwest en Zuidwest een relatief kleiner aandeel betaalbaar hadden. Daar staan

overigens een lager publieke onrendabele top en een lagere gevraagde bijdrage per woning tegenover.

3.3 Startbouw binnen 3 jaar en laatste fase binnen 10 jaar

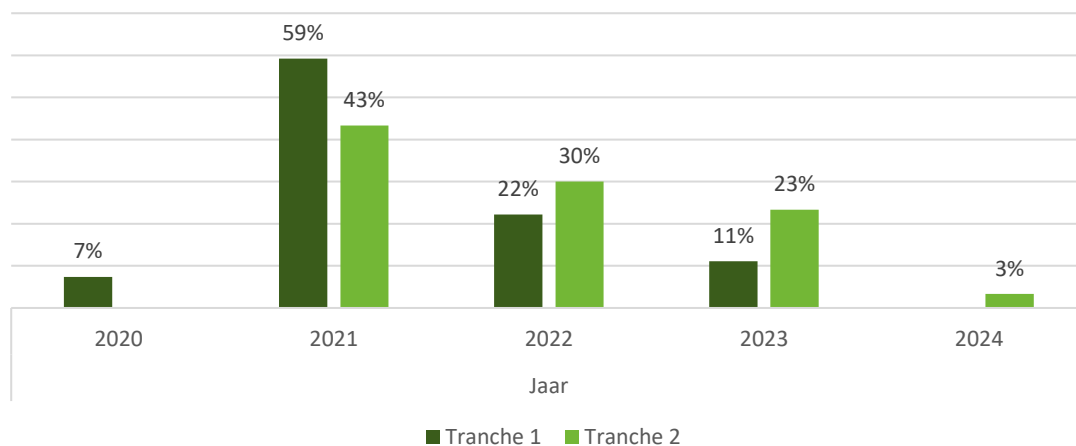
De voorwaarde om binnen drie jaar na toekenning van de bijdrage te beginnen met de bouw van de eerste woningen past binnen de doelstelling om sneller betaalbare woningen te realiseren (artikel 2, lid 1 van de Regeling). De termijn van drie jaar betekent dat een project al enige mate van concreetheid moet hebben om tijdig tot realisatie te komen. Vaak zullen nog procedures moeten worden doorlopen, zowel inspraak als bestuurlijke besluitvorming. De termijn van drie jaar dwingt aanvragers om deze procedures spoedig op te starten of te versnellen. Daarbij gaat het er ook om dat de afronding binnen redelijke termijn plaatsvindt.

Conclusie

Volgens de aanvragen lukt het alle indieners om plannen binnen 3 jaar te starten en binnen 10 jaar af te ronden. In interviews wordt dit bevestigd. De Woningbouwimpuls leidt volgens opgave tot een versnelling met gemiddeld 2 jaar op een gemiddelde doorlooptijd van projecten van zes jaar. Nagenoeg alle geïnterviewde gemeenten willen vooraf meer duidelijkheid over sancties bij niet halen van de termijn, vanuit transparantie en voor een gelijk spelveld van aanvragers. Marktpartijen zijn belangrijk voor realisatie en willen meer betrokken worden bij de aanvraag.

Start bouw binnen 3 jaar wordt makkelijk gehaald

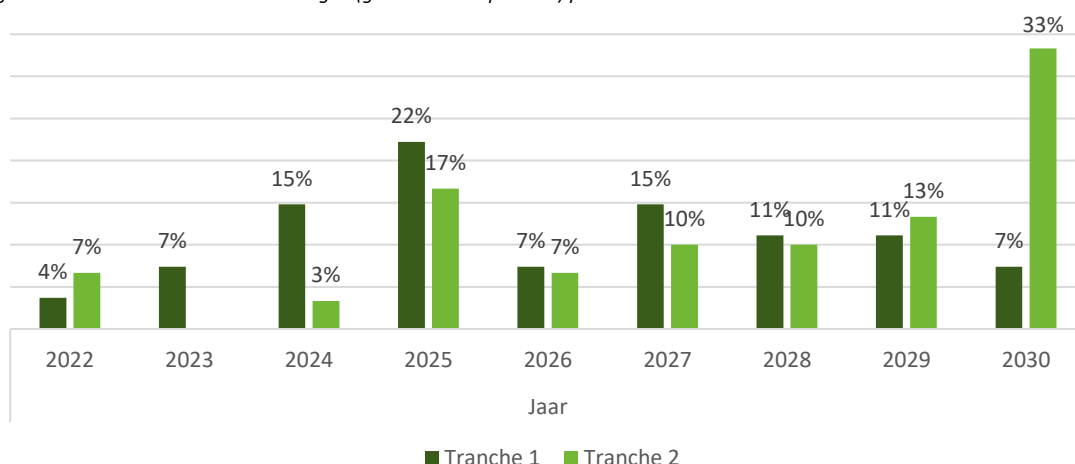
Figuur 3.7: Start bouw eerste woningen (gehonoreerde plannen) per tranche

Bron: Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK

- Volgens de opgave lukt het alle aanvragers om ruim binnen de termijn na toekenning te starten.

Figuur 3.8: Start bouw laatste woningen (gehonoreerde plannen) per tranche

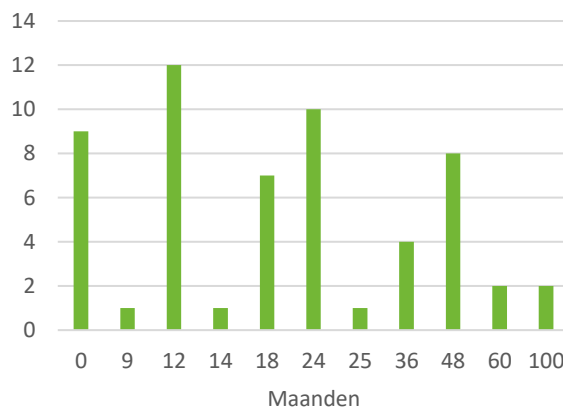
Bron: Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK

- De afronding is soms al op korte termijn voorzien (voor 2025). Gemiddeld is de doorlooptijd van plannen bijna zes jaar.

Gemiddeld 2 jaar versnelling

Tabel 3.4: Gemiddelde tijdswinst per woning en spreiding versnelling projecten in maanden

	Gemiddelde tijdswinst per woning
Eerste tranche	23,4 maanden
Tweede tranche	24,6 maanden
Totaal	24,0 maanden

Bron: Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK

- De versnelling varieert: de meeste projecten hebben een versnelling tussen 1 en 4 jaar.
- Een enkel project geeft geen versnelling op. Dit is een gemêleerde groep projecten, waar sprake is van investeringen in infrastructuur, uitplaatsingen en aanpak van de openbare ruimte. Het aandeel betaalbare woningen in deze projecten wijkt niet af van het gemiddelde aandeel.

Deadlines verschillend toegepast

- Volgens geïnterviewde gemeenten is zowel start bouw binnen 3 jaar als laatste fase binnen 10 jaar voor ingediende plannen doorgaans geen struikelblok. Binnen het plangebied is er doorgaans wel een plek die op korte termijn ontwikkeld kan worden. Een enkele gemeente vindt de grens van 3 jaar te krap, vanwege bijvoorbeeld de vaststelling van een bestemmingsplan.

- Gemeenten gaan verschillend met de eindtermijn van 10 jaar om. Het is gemeenten onduidelijk wat de sancties zijn bij het niet halen. De ene gemeente maakt hierdoor een voorzichtige afweging bij het voordragen van plannen voor een bijdrage, de ander een meer opportunistische. Dit kan voor ongelijkheid zorgen.
- Vanuit de marktpartijen is in interviews een kritische kanttekening geplaatst. De investeringen zijn in grote mate afhankelijk van bouwers en woningcorporaties. Zij zijn niet altijd voldoende betrokken bij de aanvraag, waardoor publieke en private wenselijkheid uiteen kunnen lopen.

3.4 Bijdrage maximaal 50% financiële publieke tekort

Met de impuls kan de last van het financiële publieke tekort gedeeld, maar niet weggenomen worden. De last wordt gedeeld doordat maximaal 50% van het aangetoonde financiële tekort als bijdrage kan worden aangevraagd (Artikel 2, lid 2 van de Regeling). De andere helft van het resterende financiële tekort komt dus voor rekening van de medeoverheden. Dit past binnen de voorwaarde van additionaliteit die het kabinet bij aankondiging van de Woningbouwimpuls heeft genoemd. Dit betekent dat de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen aanvullend zijn op wat partijen normaal gesproken aan inspanning plegen.

Conclusie

Gemeenten benutten op basis van de cijfers niet de volledige ruimte om Impulsgelden te vragen (gemiddeld 43% in plaats van maximaal 50%). Ook de bijdrage per woning ligt lager dan vooraf verwacht. Dat staat in contrast met het feit dat gemeenten in de interviews aangeven niet alle kosten als toerekenbaar op te kunnen nemen, waardoor de bijdrage op projectniveau onvoldoende zou zijn, net als de bijdrage per woning.

Minder aangevraagd dan maximale 50% publieke tekort

• Gemiddeld publiek onrendabel per woning		€ 12.422
• Gemiddelde subsidie per woning ²		€ 5.395
• Woningen gehonoreerd versus niet gehonoreerd	Gehonoreerd:	95.687
	Niet gehonoreerd:	52.020

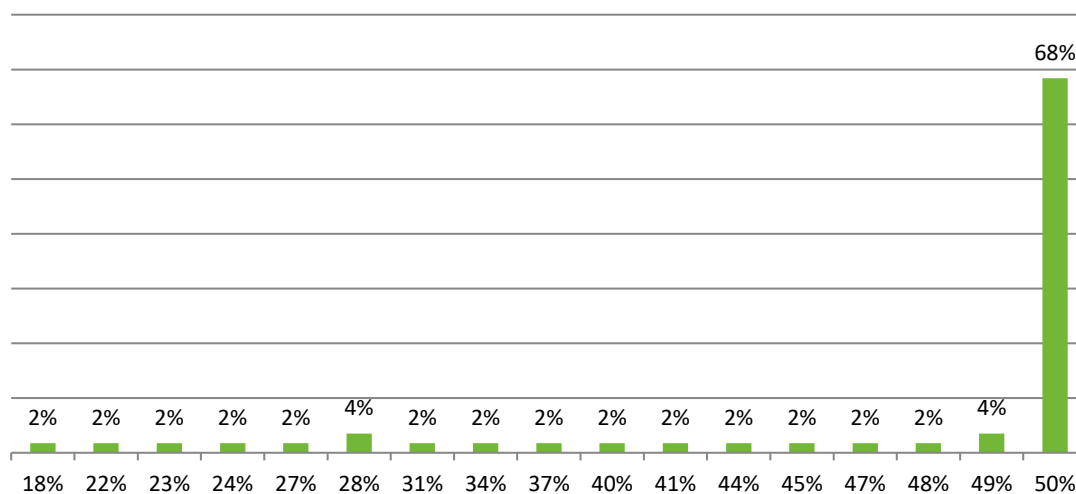
- De impulsaanvragen zijn onder meer beoordeeld naar het aantal woningen dat volgens opgave van de gemeenten binnen de plannen wordt gerealiseerd, naar wat hierin het publieke tekort is, en naar wat de bijdrage vanuit het impulsgeld per te realiseren woning is. Deze bijdrage is gemiddeld 43% van het publieke tekort, waar het maximum 50% is. Verderop geven we hiervan de achtergronden en spreiding weer.
- In totaal zijn 57 plannen met in totaal 95.687 woningen gehonoreerd in de 1e en 2e tranche: dit zijn gemiddeld 1.679 woningen per plan³.

² Exclusief afdracht aan het BTW compensatiefonds.

³ 48 plannen met in totaal 71.956 woningen zijn in de 1e en 2e tranche niet gehonoreerd; gemiddeld 1.500 woningen per plan. Hierbij moet worden aangetekend dat een deel van de plannen die in de eerste tranche niet is gehonoreerd, in de tweede tranche opnieuw is ingediend. Van de plannen die een tweede keer zijn ingediend is een deel alsnog gehonoreerd en is een deel ook in tweede instantie afgewezen. Gecorrigeerd voor de plannen die in tweede instantie toch zijn gehonoreerd, bedraagt het aantal woningen waarvoor de plannen niet zijn gehonoreerd 52.020. Het betreft 39 plannen met gemiddeld 1.330 woningen per plan.

Circa een derde deel van de aanvragers vraagt niet volledige 50% aan

Figuur 3.9: Spreiding van het aandeel van de publieke onrendabele top dat als bijdrage wordt gevraagd

Bron: Aanvragen Woningbouwimpuls, BZK

- Ongeveer twee derde deel van de ingediende aanvragen betreft projecten met een publieke onrendabele top van precies 50%. Een derde vraagt een lagere bijdrage.

- Uit de interviews blijkt een zekere voorzichtigheid bij de gevraagde bijdrage, wat een verklaring is voor plannen met een percentage net onder 50%. Voor plannen met minder dan 45% bijdrage lijkt dat geen logische verklaring. Analyse van dwarsverbanden heeft geen sluitende verklaring opgeleverd. Het gaat vaak om kleinere plannen met een naar verhouding hoog aandeel betaalbare woningen. Het betreft geen projecten die te maken hebben met maatregelen die samenhangen met de stikstofdepositie.

Publiek tekort regelmatig groter dan kan worden opgevoerd

- Uit de interviews blijkt dat gemeenten een eigen bijdrage als reëel zien. Tegelijkertijd is de opgave groot en staan de gemeentefinanciën onder druk, waardoor de eigen bijdrage onder druk komt. Als dit het geval is, kunnen geen aanvragen worden ingediend.
- Een knelpunt volgens een belangrijk deel van de geïnterviewden is de toerekenbaarheid van tekorten. In een aantal grote projecten is het publieke tekort volgens geïnterviewden substantieel groter dan toerekenbaar. Hierdoor kan het gebeuren dat ondanks een financiële impuls vanuit de regeling, de ontwikkeling voor gemeenten toch moeilijk haalbaar is.
- Een ander knelpunt dat meerdere gemeenten benoemen, is dat het maximale verhaald zou moeten zijn bij marktpartijen. Zeker bij delen van plannen die nog in voorbereiding zitten of waar de onderhandelingen met marktpartijen nog lopen, is dit niet mogelijk. De gemeente doet hiervoor een aanname, waarbij bij geen-verhaal de kosten voor 100% voor rekening van de gemeente komen.
- Sommige gemeenten geven in de interviews aan minder dan 50% te vragen, om niet buiten de regeling te vallen.

3.5 Regionale afspraken

De woningbouwprojecten staan niet op zichzelf en worden tevens binnen de bredere context van woondealafspraken en regionale samenwerking uitgevoerd. De aanvragen voor een uitkering vanuit de Woningbouwimpuls moeten er blijk van geven dat de gemeente zich voldoende inspant om te voorzien in de regionale woningbouwbehoefte. Dat kan bijvoorbeeld door te wijzen op afspraken die zijn gemaakt in de Nationale Woonagenda, woondeals, Nationale Omgevingsvisie of Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. Zo wordt de voortgang in de woningbouwdoelen in samenhang met andere doelen, zoals op het gebied van mobiliteit, bereikt. Gelijktijdige investeringen in wonen en mobiliteit kunnen elkaar versterken en borgen daarnaast dat onvoorziene gevolgen voor bijvoorbeeld het Infrastructuurfonds worden voorkomen.

Conclusie

In interviews is regionale afstemming als vanzelfsprekend beoordeeld. In diverse regio's wordt ook samengewerkt om een aanvraag in te dienen. Daarmee wordt expertise effectief ingezet binnen de regio. Binnen de MRA wordt dit bijvoorbeeld gedaan door de inzet van personeel voor andere gemeenten. De SRE zorgt voor een inhoudelijke afstemming. In de enquête heeft bijna de helft van de gemeenten aangegeven dat regionale afstemming ook leidt tot versterking van de samenhang met andere beleidsthema's. Als gemeenten aangeven dat dit niet het geval is, is dat vaak omdat er al intensief regionaal werd afgestemd.

4 Beoordeling van de aanvragen

Het beoordelingskader valt in vier beoordelingscriteria uiteen (Besluit artikel 5, lid 2):

- **Noodzakelijkheid bijdrage:** dit valt uiteen in het realiteitsgehalte van het tekort, gevolg van het niet verlenen van de bijdrage, en het regionaal belang
- **Effectiviteit project:** dit valt uiteen in de kwantiteit en kwaliteit van de woningen, de hardheid: de zekerheid voor tijdig realiseren van woningen en de kwaliteit van de leefomgeving
- **Efficiëntie project:** dit valt uiteen in proportionaliteit van de gevraagde bijdrage en indirecte effecten
- **Urgentie:** dit valt uiteen in de omvang van de woningbouwopgave en de Woondeal.

De eerste drie criteria zijn de criteria die door de toetsingscommissie worden beoordeeld. Het criterium Urgentie is een aanvullend vierde criterium. De vier criteria wegen elk voor 25% mee bij het bepalen van welke projecten gehonoreerd worden.

4.1 Beoordelingscriteria

Beoordelingskader werkt, maar niet altijd transparant

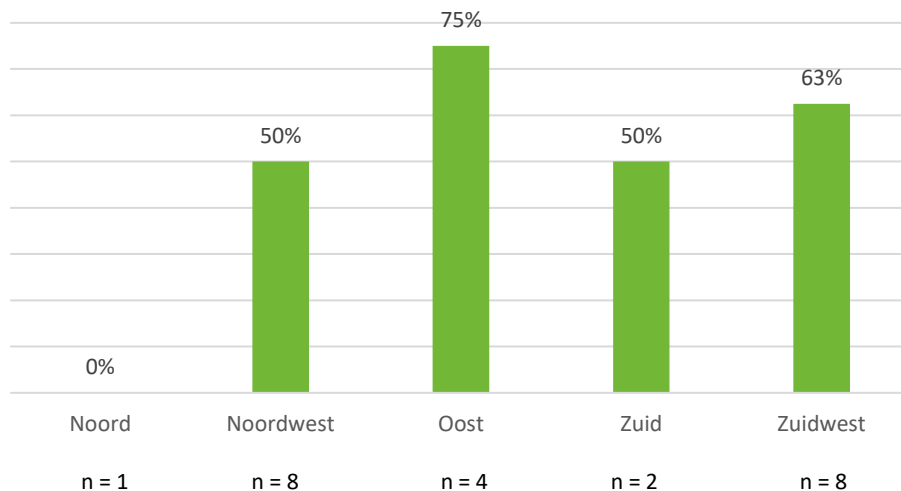
Het beoordelingskader functioneert inhoudelijk. Wel ervaren de gemeenten bij terugkoppeling over hun aanvraag (zeker bij afwijzing) dat zij onvoldoende zicht hebben op de weging van de subcriteria binnen de criteria. Er is aan gemeenten met een afgewezen aanvraag een terugkoppeling in algemene zin gegeven over de achtergronden van de afwijzing. Gemeenten hebben, om hun plannen te verbeteren voor een volgende aanvraag, in aanvulling daarop specifiek behoefte aan inzicht in de beoordeling op de subcriteria en de onderlinge weging van de subcriteria. Bij eventuele doorzetting van de regeling is door een aantal gemeenten en experts als suggestie naar voren gebracht om in het beoordelingskader een zwaarder accent te leggen bij de relatie tussen betaalbaarheid, de complexiteit van de opgave, de te leveren kwaliteiten en de noodzakelijke bijdrage. Bij urgentie zou een nadere verfijning nodig zijn. In de enquête is dit laatste minder pregnant benoemd.

De toetsingscommissie is van mening dat een beperkt aantal van 4 hoofdcriteria goed werkt en dat de subcriteria in samenhang zorgen voor een evenwichtig plan.

Het beoordelingskader functioneert inhoudelijk goed. Wel ervaren de gemeenten bij terugkoppeling over hun aanvraag (zeker bij afwijzing) dat zij onvoldoende zicht hebben op de weging van de subcriteria binnen de criteria. Er is aan gemeenten met een afgewezen aanvraag een terugkoppeling in algemene zin gegeven over de achtergronden van de afwijzing. Gemeenten hebben, om hun plannen te verbeteren voor een volgende aanvraag, in aanvulling daarop specifiek behoefte aan inzicht in de beoordeling op de subcriteria en de onderlinge weging van de subcriteria. Het verdient aanbeveling gemeenten inzicht te geven in de inhoudelijke beoordeling van de subcriteria en de mate waarin subcriteria hebben meegewogen in de score op elk criterium.

50% tot 75% van geënquêteerden stelt dat toetsingscriteria leiden tot evenwichtig oordeel

Figuur 4.1: Gemeenten die een aanvraag hebben ingediend. Aandeel gemeenten dat aangeeft dat de weging van criteria leidt tot een evenwichtig eindoordeel, naar woningmarktregio

Bron: Enquête onder gemeenten, Companen, 2021

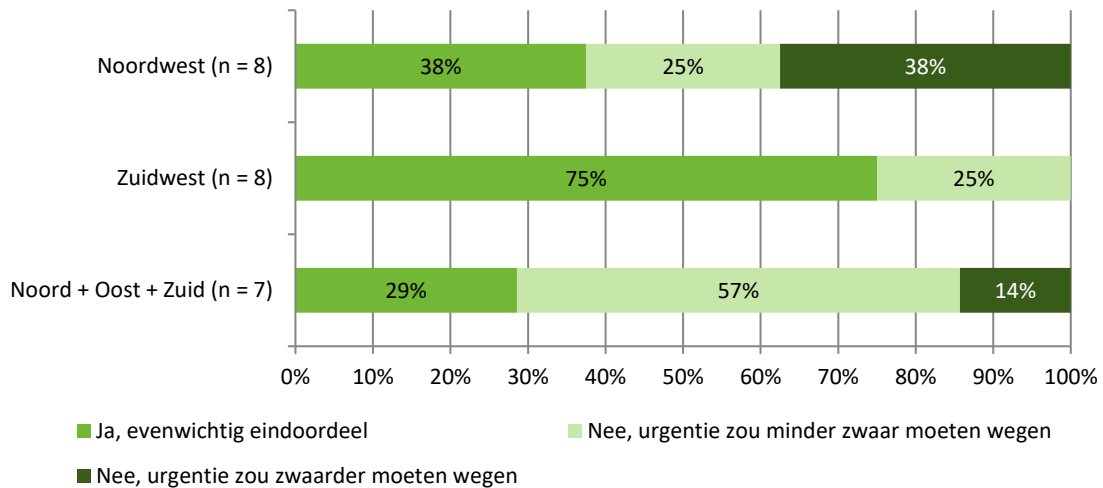

Efficiëntie anders beoordelen?

De criteria voor effectiviteit geven volgens de geïnterviewden doorgaans een goed beeld van meerwaarde van plannen. Gemeenten kunnen volgens geïnterviewden en geënquêteerden kwaliteit aan plannen toevoegen dankzij de bijdrage. Bij die kwaliteit lijkt de definitie volgens een van de experts nog wat arbitrair. Waar de ene gemeente de vrijheid neemt om kwaliteiten te benoemen, zijn andere gemeenten voorzichtiger. Kritiekpunt bij het criterium efficiëntie is in veel interviews (en ook in de enquête) dat de beoordeling te financieel is. Er zijn volgens een deel van de geïnterviewden onvoldoende dwarsverbanden met de maatschappelijke waarde van een plan: betaalbaarheid en kwaliteit.

4.2 Criterium urgentie

Figuur 4.2: Gemeenten die een aanvraag hebben ingediend. Oordeel gemeenten over de mate waarin het criterium urgentie leidt tot een evenwichtig eindoordeel, naar woningmarktregio

Bron: Enquête onder gemeenten, Companen, 2021

Gemeenten die een aanvraag hebben ingediend, is gevraagd naar de weging van het criterium urgentie.

- De urgentie is op zichzelf belangrijk, maar de wijze waarop de weging uitpakt is voor veel gemeenten in gebieden met een lage druk op de woningmarkt nadelig. Hierdoor komen gemeenten die wel degelijk te kampen hebben met woningtekorten minder snel in aanmerking voor een bijdrage. Ook in de interviews is dit genoemd.
- Er ligt nu volgens geënquêteerden de regio's Noord, Oost en Zuid veel zwaarte bij de woondeal projecten, en daarmee te veel zwaarte bij de randstad.
- NB: de uitsplitsing naar landsdelen maakt dat de gepresenteerde uitkomsten betrekking hebben op kleine aantallen gemeenten. Dat maakt dat de uitkomst soms sterk bepaald wordt door welke gemeente de vragenlijst heeft ingevuld.

Gemeenten noemen in de interviews dat voor plannen die al jarenlang op de plank liggen, maar niet van de grond komen en wel een grote impact op het functioneren van de stad hebben, een hogere urgentie zou moeten gelden.

Urgentie anders beoordelen?

- Bij de urgentie is de regio-indeling de dominante factor. Binnen regio's zijn er verschillen, waardoor bijvoorbeeld centrumgemeenten in het tussengebied slechter scoren dan de randgemeenten van de gebieden met de grootste druk op de woningmarkt. Dat voelt voor bijvoorbeeld middelgrote steden aan de rand van de Randstad als onrechtvaardig. In de interviews is de suggestie gedaan om het woningtekort voor deze stedelijke gemeenten steviger mee te laten wegen.
- Voor planeconomen en plantoetsers is urgentie een prettig toepasbaar criterium. Het kan alleen objectief worden toegepast en maakt daarom een heldere vergelijking tussen gebieden mogelijk.

4.3 Transparantie beoordelingskader

Transparantie beoordelingskader kan volgens gemeenten en adviseurs die zij inhuurden beter

- Plannen voldeden volgens adviseurs die gemeenten inhuurden doorgaans aan criteria van effectiviteit en efficiëntie. Dit zat voldoende geborgd in de aanvraag. Noodzaak lijkt uit die optiek een logisch eerste criterium, en het meest onderscheidend.
- Bij geïnterviewde gemeenten en adviseurs komt naar voren dat zij eenvoudiger en eenduidiger criteria zouden willen. Daarbij komt als punt van aandacht naar voren dat de aanvraag, de beoordeling, de realisatie en de verantwoording meer in een logische lijn moeten worden geplaatst. Nu geven enkele gemeenten die een aanvraag indienden aan dat zij de aanvraag strategisch invullen, waarbij de daadwerkelijke realisatie mogelijk anders kan uitpakken.
- Gemeenten geven in interviews en verschillende enquêtes aan dat zij de toepassing van het beoordelingskader als weinig transparant ervaren. De terugkoppeling over de planbeoordeling is daardoor niet altijd uitlegbaar. Men mist inzicht in hoe de verschillende subcriteria leiden tot de uiteindelijke totaalbeoordeling. De toetsingscommissie geeft overigens aan dat de subindicatoren in samenhang zorgen voor evenwichtige plannen.

Noodzaak van de bijdrage:

- Het aantonen van de omvang van het financieel tekort was voor de gemeenten waarmee is gesproken doorgaans goed te doen. Daar staat tegenover dat het voor een deel van de gemeenten die een aanvraag hebben ingediend wel degelijk een struikelblok is geweest, waardoor een deel van de aanvragen niet is gehonoreerd. Wel is de gevraagde bijdrage doorgaans voorzichtig ingeschat, om niet te overvragen. Dit verklaart mogelijk dat bij 1 op de 3 aanvragen niet de maximale bijdrage is gevraagd.
- De bijdrage draagt volgens nagenoeg alle geïnterviewden bij aan minder vertraging en meer betaalbare woningen. In vergelijking met grote gemeenten (100.000 inwoners en meer), geven middelgrote gemeenten (50 tot 100.000 inwoners) in interviews vaker aan dat de bijdrage voor het totale gemeentelijke bouwprogramma van relatief groot belang is.

4.4 Weging van de criteria

- De weging van de criteria is op zich helder. De weging van de subcriteria binnen de vier hoofdcriteria is echter open, wat de uitkomsten voor gemeenten oncontroleerbaar en volgens geïnterviewden niet transparant maken.
- De weging lijkt volgens sommigen onevenwichtig. Een criterium als urgentie is gestoeld op 2 subindicatoren en kent een mogelijke score van 2 tot 10. Voor de andere criteria geldt een andere range, omdat al bij een onvoldoende (5,5) sprake is van een knock-out. Bovendien is urgentie een criterium waar een gemeente geen invloed op heeft. Hierdoor weegt urgentie in de beleving van een deel van de gemeenten verhoudingsgewijs te zwaar. Doordat tot op heden niet is overtekend en alle passende plannen gehonoreerd konden worden, is dit niet een knelpunt gebleken.
- Kwaliteit en betaalbaarheid worden, door het in de beleving van een deel van de gemeenten hoge gewicht dat urgentie krijgt, juist minder gewaardeerd.

- Sommige geïnterviewden vragen om aanvullende kwalitatieve criteria, zoals koppeling met verduurzaming of NOVI. Anderen zien hierin een risico van onnodige verbreding, toenemende complexiteit en verwatering van doelen bij de toepassing van de regeling.
- De eenduidigheid van de scores is volgens de experts en leden van de toetsingscommissie voldoende voor een goede beoordeling.

5 Aanvraagprocedure en communicatie

Een aanvraag voor een uitkering kan door een gemeente worden ingediend bij het loket van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Op de website kunnen gemeenten alle gevraagde stukken uploaden. Ook is er een duidelijke beschrijving van de gevraagde informatie. De RVO controleert of een aanvraag compleet is en of de juiste documenten zijn ingediend. Na afronding van de toets op volledigheid worden complete aanvragen doorgeleid naar de toetsingscommissie (Besluit artikel 4).

5.1 Oordeel gemeenten aanvraagprocedure

Conclusie

De informatievoorziening in de 2e tranche is door geïnterviewden als aanzienlijk beter beoordeeld dan bij de 1e tranche. Verdere verbeteringen in het informatietraject kunnen zijn:

- informatie over de Woningbouwimpuls en de aanvraagprocedure uit 1e en 2e tranche bundelen voor de 3e tranche,
- onderzoeken op welke manier gemeenten beter geholpen kunnen worden in de Impulskamers,
- onderzoeken of het mogelijk is in het aanvraagformulier aan te sluiten op de gebiedsexploitatie van gemeenten zonder het aanvraagformulier complexer te maken.

De aanvraag (formulier, informatie) is volgens alle geïnterviewde en geënquêteerde gemeenten complex en tijdrovend.

Aanvraag is intensief en complex

- De huidige manier van aanvragen wordt ervaren als tijdrovend en complex.
- Gemeenten geven aan in hun beleving veel mensen te hebben ingezet voor de impulsaanvragen:
 - Externe (planeconomische) bureaus
 - Eigen expertise (grotere gemeenten)
 - Of in tweede instantie door externe inzet (bij niet honoreren eerste aanvraag)
- Het aanvraagformulier wordt als complex ervaren blijkt uit de interviews. Zeker bij de eerste tranche was er in de ervaring van gemeenten onvoldoende mogelijkheid voor het aanreiken van aanvullende informatie. Gemeenten hebben behoefte aan het kunnen onderbouwen van plannen. Een knelpunt was ook dat aanvragen ingediend moesten worden volgens de businesscase van het aanvraagformulier. Dit verhoudt zich vaak niet tot de Gebiedsexploitatie. Daardoor waren veel herberekeningen nodig.
- Verschillende gemeenten geven aan dat minder kosten kunnen worden opgevoerd dan zij in de grex zouden doen; voor de opbrengsten geldt volgens deze gemeenten het tegenovergestelde. Om hiervan gedetailleerde voorbeelden te krijgen, is aanvullende afstemming nodig met gemeentelijke planeconomen.

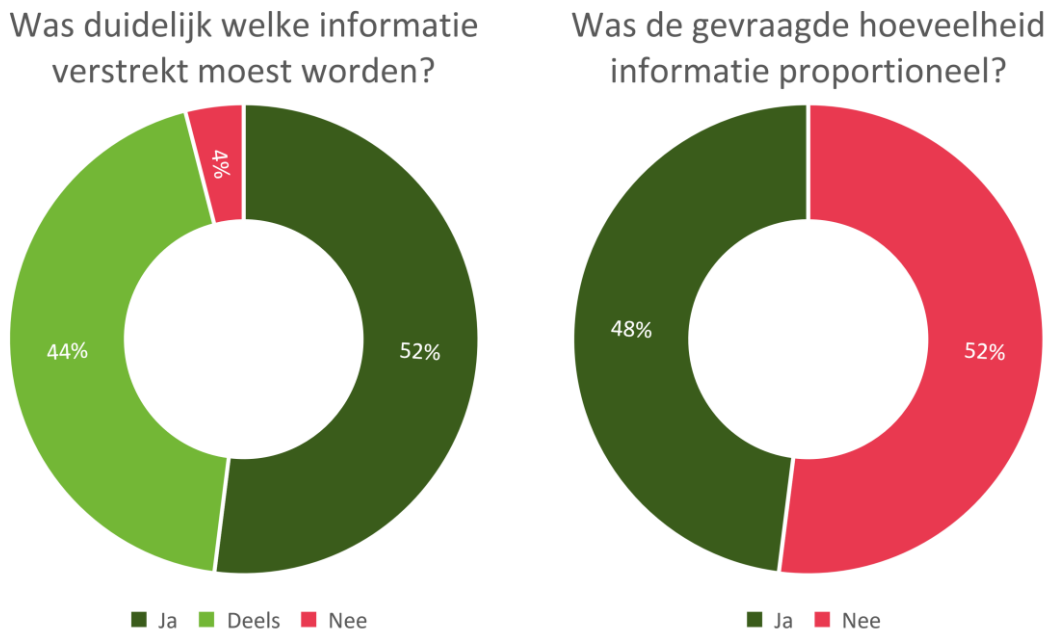

Informatievraag tweede tranche verbeterd, aansluiting bij praktijk vraagt aandacht

- De informatievoorziening over de Woningbouwimpuls en de aanvraagprocedure bij de tweede tranche waarderen de geïnterviewden als goed. Bij de eerste tranche gold dit minder en waren antwoorden niet altijd eenduidig.

- Bij de tweede tranche werd echter ook informatie die bij de eerste tranche wel werd verstrekt, gemist.

Figuur 5.1: Gemeenten die een aanvraag hebben ingediend. Oordeel over de informatie die bij de aanvraag verstrekt moest worden

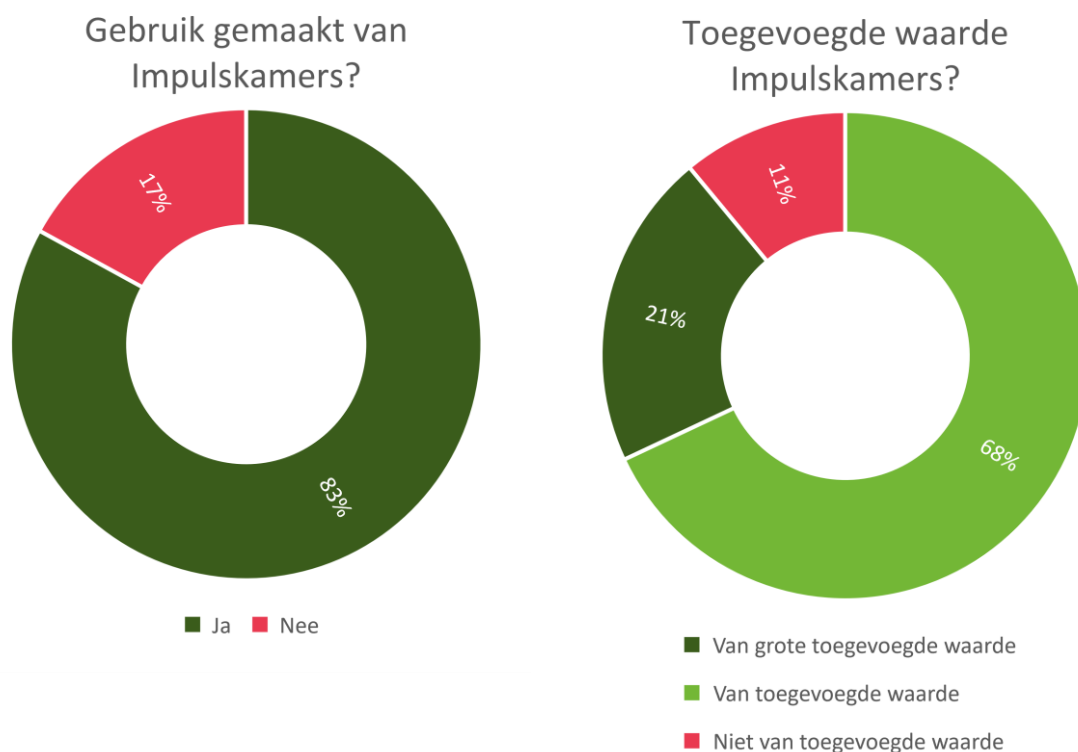
Bron: Enquête onder gemeenten, Companen, 2021

- Het was voor ruim de helft (52%) van de gemeenten die een aanvraag hebben ingediend duidelijk welke informatie bij de aanvraag moest worden verstrekt. Voor nog eens 44% was dit deels duidelijk. Een klein deel van de gemeenten (4%) vond het niet duidelijk welke informatie zij moesten aanleveren. Er waren op dit punt geen grote verschillen naar gemeentegrootteklasse. Zowel onder kleine (tot 50.000 inwoners), middelgrote (50 – 100.000 inwoners) als grote gemeenten (100.000 inwoners of meer) waren er gemeenten voor wie het deels niet duidelijk was welke informatie moest worden aangeleverd.
- Over de proportionaliteit van de gevraagde informatie zijn de meningen verdeeld. Bijna de helft van de gemeenten die een aanvraag deden is van mening dat de gevraagde hoeveelheid informatie proportioneel is in het licht van de toetsing van de doelstellingen van de Woningbouwimpuls. Een vrijwel even grote groep is van mening dat dit niet zo is. Grote gemeenten zijn kritischer over de proportionaliteit van de hoeveelheid gevraagde informatie. Onder deze groep geeft 70% aan de hoeveelheid gevraagde informatie niet proportioneel te vinden.

5.2 Rol van de Impulskamers

Om gemeenten te ondersteunen zijn de Impulskamers ingesteld. De inspanning die voor de experts in impulskamers nodig was, lijkt relatief beperkt; met enkele uren voorbereiding was men in staat de gemeenten goed te adviseren.

Figuur 5.2: Gemeenten die een aanvraag hebben ingediend. Mate waarin gemeenten gebruik hebben gemaakt van de mogelijkheid een aanvraag voor te leggen aan een Impulskamer en oordeel over de toegevoegde waarde van de Impulskamers

Bron: Enquête onder gemeenten, Companen, 2021

Waardevol advies Impulskamers

- Geïnterviewden geven aan het advies van de Impulskamer als zeer waardevol te ervaren. Het heeft gemeenten op het spoor gezet van de juiste aanvraag. Dit geldt zowel voor kleine, middelgrote als grote gemeenten.
- Naast het voorleggen van het plan, hebben gemeenten er ook behoefte aan een eerste uitwerking nog een keer te laten toetsen.
- Zij wensen bovendien een niet ingediend of een bij een eerdere tranche niet gehonoreerd plan opnieuw te kunnen laten toetsen. Het komt voor dat plannen worden verbeterd om ze alsnog of opnieuw in te dienen. Het is nu niet mogelijk een plan dat eerder aan een Impulskamer is voorgelegd na verbetering opnieuw te laten toetsen.

6 Conclusies en aanbevelingen

In dit laatste hoofdstuk worden de uitkomsten van de tussenevaluatie samengevat in het licht van de onderzoeksvragen, en worden aanbevelingen gedaan voor het vervolg.

6.1 Voortgang op de beoogde doelen

De Woningbouwimpuls moet bijdragen aan het sneller beschikbaar komen van meer betaalbare woningen. Op basis van deze tussenevaluatie kan worden gesteld dat de Woningbouwimpuls zowel leidt tot een versnelling van plannen als tot meer woningen en meer betaalbare woningen. Tevens blijkt op basis van de gemiddelde bijdrage die in de eerste twee tranches van de Woningbouwimpuls door gemeenten wordt gevraagd, dat met de beschikbare middelen de realisatie van beduidend meer woningen kan worden ondersteund dan waar aanvankelijk van werd uitgegaan.

De gemiddelde versnelling per woning bedraagt in gehonoreerde plannen ongeveer 2 jaar. Uit de opgave van de gemeenten blijkt dat 54% van de woningen in projecten waarvoor in de eerste en de tweede tranche een bijdrage is gevraagd en gehonoreerd, niet gebouwd zouden worden zonder de bijdrage. Van de betaalbare woningen is dat 72%. In absolute aantallen zorgt de Regeling in de eerste en de tweede tranche voor 51.600 extra woningen die zonder bijdrage niet of veel later zouden worden gebouwd. Het aantal betaalbare woningen waarvoor dit geldt bedraagt 44.700.

Hierbij moet een belangrijke kanttekening worden gemaakt. De woningen waarvoor een bijdrage wordt gegeven staan er nog niet. De voortgang op de beoogde doelen kan in deze tussenevaluatie alleen bepaald worden op basis van de gegevens die de gemeenten bij hun aanvragen hebben verstrekt. De daadwerkelijke bijdrage en daarmee de doeltreffendheid van de Woningbouwimpuls kan pas worden vastgesteld als de woningen ook zijn gerealiseerd. De monitoring moet dit uitwijzen.

6.2 Selectiecriteria

De selectiecriteria zorgen er voor dat projecten worden geselecteerd die passen in de doelstellingen van de Woningbouwimpuls. Er zijn wel enkele aandachtspunten en suggesties voor verbetering.

Grens van 500 woningen

De huidige grens zorgt volgens geïnterviewden voor prioriteitstelling voor grotere en vaak complexe plannen. Het bieden van ruimte voor kleinere plannen zou volgens geïnterviewden zorgen voor minder efficiency bij aanvragen door lagere kansen. De meeste gemeenten die hebben afgezien van een aanvraag omdat ze niet aan de grens van 500 woningen konden voldoen, hebben projecten die beduidend kleiner zijn dan 500 woningen. Het verlagen van de grens tot 200 of 300 woningen zou daarom maar een beperkt effect hebben. De grens van 500 woningen zorgt voor de selectie projecten met een complexiteit die aansluit bij de doelen van de Woningbouwimpuls. Het advies is de grens van 500 woningen te handhaven bij de derde tranche van de Woningbouwimpuls.

Minimaal 50% betaalbaar

De Woningbouwimpuls blijkt volgens de opgave van de gemeenten tot een groot aantal extra betaalbare woningen te leiden. Ook het totaal aantal woningen groeit hiermee. In de interviews wordt deze norm als werkbaar gezien, zowel om een groter aantal betaalbare woningen te stimuleren, als om differentiatie in wijken mogelijk te houden. In de praktijk is bij de eerste twee tranches het gemiddelde aandeel betaalbare woningen zelfs beduidend hoger dan 50%. De grens van minimaal 50% betaalbare woningen in een project is een werkbare grens die borgt dat voldoende betaalbare woningen versneld worden gerealiseerd. Het verhogen van de ondergrens van 50% leidt in de praktijk waarschijnlijk niet tot meer betaalbare woningen dan nu al in de voorgedragen projecten worden opgenomen. Daarbij is ook de differentiatie in wijken een aandachtspunt. Het advies is daarom om de grens van minimaal 50% betaalbare woningen bij de derde tranche van de Woningbouwimpuls te handhaven.

Start bouw binnen drie jaar en laatste fase binnen tien jaar

De Woningbouwimpuls leidt volgens opgave tot een versnelling met gemiddeld 2 jaar op een gemiddelde doorlooptijd van projecten van zes jaar. De ondergrens van 3 jaar borgt dat plannen voldoende concreet zijn om snel tot uitvoering te brengen. De bovengrens van 10 jaar zorgt dat plannen binnen afzienbare termijn worden afgerond. Het advies is de grenzen van 3 jaar en 10 jaar bij de derde tranche te handhaven. Nagenoeg alle geïnterviewde gemeenten willen vooraf meer duidelijkheid over sancties bij niet halen van de termijn. Er is een duidelijk systeem nodig van monitoring en verantwoording, tijdens de realisatieperiode van de woningen waarvoor een bijdrage is gegeven. Aan de voorkant moet voor gemeenten duidelijk zijn wat de consequenties zijn van het niet halen van het aantal te realiseren woningen waarvoor Impulsgeld wordt ontvangen, zodat onduidelijkheid op dit punt niet bij de ene gemeente speculatief gedrag oproept en bij de andere gemeente te voorzichtig gedrag.

Marktpartijen zijn belangrijk voor de realisatie van woningen en willen meer betrokken worden bij de aanvraag. De publiek private samenwerking is hard nodig en het komt de voortvarendheid van de ontwikkeling ten goede als marktpartijen zijn aangehaakt. Het borgt ook het realiteitsgehalte van de plannen. Het ministerie zou de betrokkenheid van marktpartijen nog meer kunnen aanmoedigen bij de aanvraag voor Impulsgeld.

Bijdrage maximaal 50% van financiële publieke tekort

Gemeenten benutten op basis van de cijfers niet de volledige ruimte om Impulsgelden te vragen (gemiddeld 43% in plaats van maximaal 50%). Ook de bijdrage per woning ligt lager dan vooraf verwacht. Dat staat in contrast met het feit dat gemeenten in de interviews aangeven niet alle kosten als toerekenbaar op te kunnen nemen, waardoor de bijdrage onvoldoende zou zijn, net als de bijdrage per woning. Het onderzoek geeft signalen dat er ruimte moet zijn voor investeringen die gedeeltelijk toerekenbaar zijn maar wel cruciaal voor het slagen van het project. Omdat het op dit moment over signalen gaat en het nog niet hard is aangetoond, ligt hier een aandachtspunt dat nadere verkenning vraagt.

6.3 Beoordelingscriteria

Het beoordelingskader functioneert inhoudelijk goed. Wel ervaren de gemeenten bij terugkoppeling over hun aanvraag (zeker bij afwijzing) dat zij onvoldoende zicht hebben op de weging van de subcriteria binnen de criteria. Er is aan gemeenten met een afgewezen aanvraag een terugkoppeling in algemene zin gegeven over de achtergronden van de afwijzing. Gemeenten hebben, om hun plannen te verbeteren voor een volgende aanvraag, in aanvulling daarop specifiek behoefte aan inzicht in de beoordeling op de

subcriteria en de onderlinge weging van de subcriteria. Het verdient daarom aanbeveling gemeenten hier inzicht in te geven.

Bij eventuele doorzetting van de regeling na de laatste tranche is door een aantal gemeenten en experts als suggestie naar voren gebracht om in het beoordelingskader een zwaarder accent te leggen bij de relatie tussen betaalbaarheid, de complexiteit van de opgave, de te leveren kwaliteiten en de noodzakelijke bijdrage. Kijk daarom of bij de beoordeling de complexiteit van de opgave binnen de lokale context zwaarder moet meewegen.

Het criterium urgentie weegt nu zwaar ten opzichte van de criteria noodzaak, effectiviteit en efficiëntie (er is een score mogelijk van 2 – 10, waar dit bij de andere criteria een 5,5 – 10 is). De wijze waarop de score is opgebouwd zorgt er, conform de bedoeling van de regeling, voor dat gemeenten met de grootste opgaven hoog scoren. Om ook recht te doen aan de problemen van gemeenten met een gemiddelde woningbouwopgave zou een nadere verfijning van het criterium urgentie wenselijk zijn. Het advies is dit criterium evenwichtiger mee te nemen in de beoordeling. Dat kan door het aandeel van 25% in de totaalscore te verlagen of door de criteria anders te wegen. Daarnaast houdt de gehanteerde regio-indeling geen rekening met verschillen in hoge en lage druk binnen een woningmarktregio (suburbane gebieden en centrumgebieden). Zo komt het voor dat gemeenten met een lage druk hoog scoren op het criterium urgentie omdat ze liggen in een regio die als totaal is geclassificeerd als een regio met een grote woningbouwopgave. Dit vraagt een andere wijze van scoren dan op basis van een generieke regio-indeling.

6.4 Kansen en knelpunten in het aanvraag- en beoordelingsproces

De informatievoorziening in de 2e tranche is door geïnterviewden als aanzienlijk beter beoordeeld dan bij 1e tranche. Het feit dat een verbeterde aanvraag niet opnieuw aan de Impulskamer kan worden voorgelegd is door gemeenten als een knelpunt ervaren. Ook geven gemeenten aan veel tijd en energie te moeten stoppen in het invullen van hun aanvraag. Het advies is de volgende verbeteringen in het informatietraject door te voeren:

- informatie over de Woningbouwimpuls en de aanvraagprocedure uit 1e en 2e tranche bundelen voor de 3e tranche,
- onderzoeken op welke manier gemeenten beter geholpen kunnen worden in de Impulskamers,
- onderzoeken of het mogelijk is in het aanvraagformulier aan te sluiten op de gebiedsexploitatie van gemeenten zonder het aanvraagformulier complexer te maken.

Een andere manier om de voorbereidingskosten van de gemeenten te beperken, is een vereenvoudiging van de methodiek van het bepalen van de bijdrage bij het eventueel doorzetten van de Woningbouwimpuls na de derde en laatste tranche. Kijk bijvoorbeeld of een manier kan worden gevonden om de bijdrage vanuit de Impulsregeling te koppelen aan een vast bedrag per te realiseren betaalbare woning. De spreiding van de bijdragen die per woning worden gevraagd is nu al relatief beperkt.

Bijlage 1: Respons op de enquête

Tabel 1: Responsverdeling enquête onder gemeenten naar landsdeel en het onderscheid aanvraag ingediend – geen aanvraag ingediend

Landsdeel	Enquête						Nederland	
	Aanvraag ingediend		Geen aanvraag ingediend		Totaal			
Noord	1	4%	8	10%	9	9%	40	11%
Noordwest	8	35%	8	10%	16	16%	79	22%
Oost	4	17%	25	32%	29	28%	76	22%
Zuid	2	9%	32	41%	34	33%	92	26%
Zuidwest	8	35%	6	8%	14	14%	65	18%
Totaal	23	100%	79	100%	102	100%	352	100%

Bron: Companen

Bijlage 2: Aantal woningen in aanvragen naar regio

Tabel 2: Aantal woningen in aanvragen naar landsdeel en het onderscheid toegekend – niet-toegekend

Landsdeel	Toegewezen		Niet toegewezen		Totaal	
Noord	2.200	2%	4.300	6%	6.500	4%
Noordwest	40.287	42%	27.173	38%	67.460	40%
Oost	8.356	9%	3.023	4%	11.379	7%
Zuid	6.606	7%	6.013	8%	12.619	8%
Zuidwest	38.238	40%	31.447	44%	69.685	42%
Totaal	95.687	100%	71.956	100%	167.643	100%

Bron: Companen